

10 Nederland in internationaal perspectief

P.R. Smit en S.N. Kalidien

- De internationaal gesignaleerde neergaande trend in door slachtoffers ondervonden criminaliteit is ook in Nederland zichtbaar.
- De daling in de door slachtoffers ondervonden criminaliteit is hoofdzakelijk gelegen in 'vervoerscriminaliteit', mede door het hoge aantal fietsdiefstallen in Nederland.
- Met 18% is het percentage Nederlanders dat zich buiten in het donker onveilig voelt laag vergeleken met andere landen.
- Nederland doet mee met de internationale trend in de geregistreerde criminaliteit in de periode 1999-2006: er is sprake van dalende vermogenscriminaliteit en stijgende geweldscriminaliteit.
- Het aantal moorden en doodslagen in Nederland is vergelijkbaar met dat in de omringende landen, maar de dalende trend die zich in Nederland lijkt voor te doen wordt minder in andere landen waargenomen.
- Nederland kent, in vergelijking met Duitsland, Engeland en Frankrijk, voor de meeste delicten een vergelijkbaar aandeel minderjarige verdachten.
- Het aandeel minderjarige verdachten bij diefstal lijkt in veel landen te dalen, maar niet in Nederland. Dit geldt ook voor het aandeel vrouwelijke verdachten, met uitzondering van drugsdelicten.
- Door het veelvuldig gebruik van transacties door het Openbaar Ministerie (OM) kent Nederland relatief weinig verdachten die een veroordeling door de rechter krijgen.
- De kans op gevangenisstraf bij een veroordeling is relatief hoog vergeleken met andere landen, in het bijzonder bij minderjarigen.
- Sinds 2005 is het aantal gevangenen per 100.000 in Nederland weer sterk aan het dalen. Deze daling wordt niet bij de buurlanden (met Luxemburg als uitzondering) waargenomen.

Dit hoofdstuk geeft een vergelijking van de criminaliteit in een aantal Europese landen, Australië, de Verenigde Staten, Canada en Japan. De meeste EU-lidstaten worden met elkaar vergeleken, waarbij in het bijzonder steeds aandacht wordt besteed aan een vergelijking tussen Nederland en de meest nabijgelegen landen België, Denemarken, Duitsland, Engeland,¹ Frankrijk en Luxemburg (hierna, alhoewel strikt gesproken niet geheel juist, als 'buurlanden' aangeduid).

In dit hoofdstuk worden diverse gegevensbronnen gebruikt voor internationale vergelijkingen. De belangrijkste gegevensbron in dit hoofdstuk is het *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* (Aebi et al., 2010). Daarnaast zijn er gegevens over gevangenen uit de *Annual Penal Statistics Space I survey* van de Raad van Europa opgenomen (Aebi & Delgrande, 2010). Vanwege een gebrek aan nieuwe data uit Eurostat (Tavares & Thomas, 2008) en de internationale slachtofferenquête International

1 Waar in de tekst gesproken wordt over Engeland, worden Engeland en Wales bedoeld. Noord-Ierland en Schotland zijn hier niet bij inbegrepen.

Crime Victims Survey (ICVS) (Van Dijk, Van Kesteren & Smit, 2007) zijn deze gegevens niet geactualiseerd en komen de desbetreffende onderdelen in dit hoofdstuk in grote lijnen overeen met de vorige editie van 'Criminaliteit en rechtshandhaving' (Kalidien & Eggen, 2009). Voor een beschrijving van de internationale gegevensbronnen wordt verwezen naar bijlage 3.

Het gebruik van bronnen die speciaal opgezet zijn voor internationale vergelijkingen houdt overigens in dat de informatie voor Nederland, zoals in dit hoofdstuk gepresenteerd wordt, op sommige punten afwijkt van de in de andere hoofdstukken gepresenteerde gegevens. Omdat er geen jaarlijkse update is van internationale bronnen kan de periode waarover wordt gerapporteerd afwijken van de periode 2000-2009. Welke landen precies in een tabel of figuur in dit hoofdstuk voorkomen, hangt af van welke informatie beschikbaar is en kan dus per tabel of figuur verschillen.

In paragraaf 10.1 wordt eerst ingegaan op een aantal kanttekeningen bij het maken van internationale vergelijkingen, omdat het vergelijken van criminaliteit tussen landen onderling niet zonder problemen is. In de daaropvolgende paragrafen worden de landen vergeleken wat betreft slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens (paragraaf 10.2), opsporing (paragraaf 10.3), vervolging en berechting (paragraaf 10.4) en tenuitvoerlegging (paragraaf 10.5).

10.1 Kanttekeningen bij het maken van internationale vergelijkingen

Het vergelijken van de criminaliteit tussen landen onderling is niet zonder problemen. De definitie van wat precies criminaliteit is, hoe de reactie daarop vanuit de samenleving georganiseerd is en de manier waarop deze gemeten wordt, verschillen van land tot land. In deze paragraaf worden vier belangrijke factoren genoemd die deze verschillen veroorzaken en wordt tevens aangegeven hoe, ondanks deze verschillen, vergelijkingen toch vaak zinvol zijn.

Diversiteit in de gehanteerde bronnen

Over het algemeen komen de gegevens uit bronnen die specifiek voor één land samengesteld zijn. Dit feit alleen al maakt dat de gegevens niet zonder meer te vergelijken zijn. Ook komt het voor dat gegevens over een bepaald onderdeel van de strafrechtsketen niet in elk land door dezelfde soort instantie verzameld worden. In Spanje bijvoorbeeld worden de gegevens over het vervolgingstraject, in de regel het terrein van het Openbaar Ministerie (OM), door de rechtbanken verzameld. Ook kan het verschil maken of gegevens uit een 'onafhankelijke' bron komen, zoals in sommige landen de nationale statistische bureaus, of door 'belanghebbenden' worden verzameld, zoals in sommige landen een ministerie van Justitie.

Verskillende definities van (juridische) begrippen

De Wetboeken van Strafrecht zijn voor elk land verschillend. Dit komt op verschillende manieren tot uitdrukking. Zo wordt in vrijwel alle landen een onderscheid gemaakt tussen ‘misdrijven’ en ‘overtredingen’. In sommige landen is er zelfs sprake van een driedeling, zoals in Frankrijk. Ook zijn sommige gedragingen in het ene land wel strafbaar gesteld en in het andere land niet, bijvoorbeeld prostitutie, abortus en euthanasie. Bovendien is de grens tussen misdrijven en overtredingen niet in elk land hetzelfde. Ook kunnen de precieze definities van delictcategorieën verschillen. Waar ligt de grens tussen moord/doodslag en dood door schuld? Wordt onder ‘inbraak’ alleen inbraak in een woning verstaan of ook in een auto, een schuur enzovoort?

Verschillen in de rechtssystemen

Hoe de rechtshandhaving is georganiseerd en in de praktijk wordt uitgevoerd, verschilt per land. Vooral de precieze rol van de politie en die van het OM hebben een grote invloed op de gegevens. Of een melding van een misdrijf ook daadwerkelijk geregistreerd wordt, is in de praktijk afhankelijk van de verplichting die de politie heeft om misdrijven voor te leggen aan de vervolgingsautoriteiten, ook als er nog geen verdachte is. In Nederland is dit niet het geval (zie hoofdstuk 2), in Frankrijk wel. In sommige landen geldt bij de vervolging het legaliteitsprincipe, waarbij de vervolgingsautoriteit verplicht is elk misdrijf te vervolgen. In andere landen geldt het opportuniteitsprincipe, waarbij de vervolgingsautoriteit een discretionaire bevoegdheid heeft en dus ook kan beslissen zaken niet te vervolgen. Ook dit is van invloed op de registratie door de politie en op de beslissing die de politie neemt om een zaak over te dragen aan het OM.

Verschillen in de gemaakte statistische keuzes

Een laatste kanttekening is van statistische aard. Bij het maken van statistieken moeten bepaalde keuzes worden gemaakt. In het geval van criminaliteitsstatistieken zijn de belangrijkste keuzes de teleenheid en het telmoment. De teleenheid kan zowel verdachten/daders betreffen, als strafbare feiten of strafzaken. Deze keuze wordt niet door elk land op dezelfde manier gemaakt. Bij het telmoment gaat het er vooral om op welk moment bepaalde kenmerken aan een zaak worden toegekend. Een feit dat in de politieregistratie is vastgelegd als ‘poging tot moord’, kan na beoordeling door de officier van justitie veranderen in ‘zware mishandeling’.

Vergelijkingsmethoden

Ondanks bovengenoemde verschillen zijn er ruwweg twee manieren om landen onderling te vergelijken. De eerste manier betreft de soort (vergelijkende) analyse die wordt toegepast. Daarbij zijn er in principe nog drie mogelijkheden om te vergelijken.

- Niveauvergelijkingen. Bij dit soort vergelijkingen wordt gekeken naar de verschillen in de niveaus. Een voorbeeld is de vraag waar het aantal diefstallen per 100.000 inwoners het hoogst is. Op deze manier vergelijken is echter zeer riskant en vaak weinig zinvol. Alle vier hiervoor genoemde kanttekeningen kunnen hierbij de uitkomsten beïnvloeden.
- Verdelingsvergelijkingen. Hier wordt gekeken naar verhoudingen binnen bepaalde ondervindingen, zoals tussen delictcategorieën. Zo kan het relatieve aandeel van de jeugdcriminaliteit in internationaal perspectief geplaatst worden. Met dit soort vergelijkingen weegt diversiteit in bronnen minder zwaar. Hetzelfde geldt voor de gemaakte statistische keuzes.
- Trendvergelijkingen. Hierbij wordt er alleen gekeken naar ontwikkelingen in de tijd. Bij dit type vergelijkingen is bijvoorbeeld te zien welke delictcategorieën in welke landen stijgen of dalen.

In dit hoofdstuk ligt de nadruk op de verdelings- en de trendvergelijkingen.

De tweede manier om zinvolle vergelijkingen te maken is de gegevens zo te verzamelen dat de vier bovenstaande kanttekeningen geheel of gedeeltelijk worden ondervangen. De ICVS – die als gegevensbron dient in paragraaf 10.2 – is hiervan een goed voorbeeld. In deze enquête worden door middel van een gestandaardiseerde vragenlijst definitieverschillen en verschillen in statistische keuzes zo veel mogelijk geneutraliseerd. Het probleem van de verschillende rechtssystemen weegt hier minder zwaar, omdat het gaat om een slachtofferenquête waarbij (nog) geen sprake is van een justitiële reactie.

10.2 Slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens

In deze paragraaf worden de aard, omvang en ontwikkeling in de ondervonden criminaliteit beschreven. Daarnaast komen onveiligheidsgevoelens aan bod.

Aard en omvang van de ondervonden criminaliteit

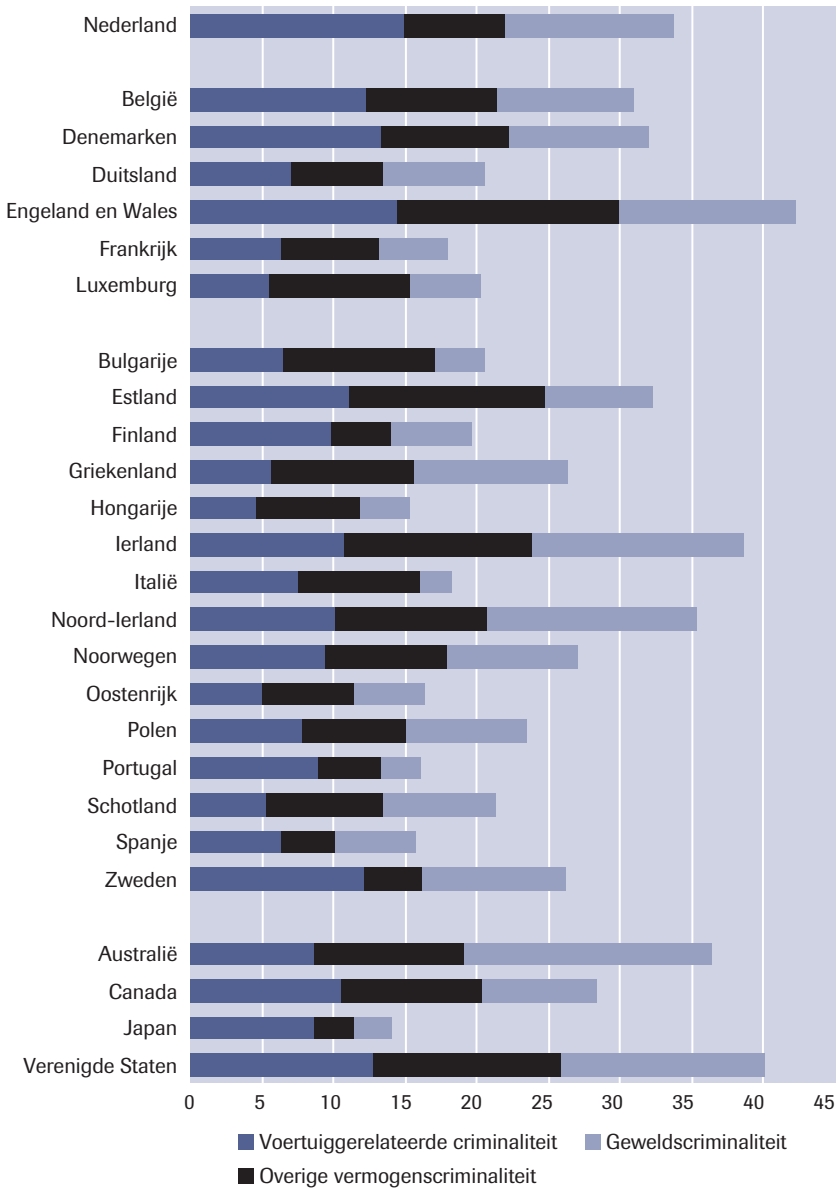
De ICVS meet en vergelijkt de omvang van door slachtoffers ondervonden criminaliteit in verschillende landen.² Nederland heeft vergeleken met andere landen een tamelijk hoge kans op slachtofferschap (zie figuur 10.1). De hoge positie van Nederland wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de zogenoemde ‘voertuigerelateerde’ criminaliteit: auto- en motordiefstal, diefstal uit auto en fietsdiefstal. Vooral vanwege het hoge aantal fietsdiefstallen kent Nederland de hoogste voertuigerelateerde criminaliteit.

² Bij de interpretatie van de cijfers van de ICVS is van belang dat het ook om slachtoffers gaat die in een ander land een delict kunnen ondervinden. Gemeten wordt dus niet exact de criminaliteit in een bepaald land, maar de criminaliteit zoals ondervonden door slachtoffers uit een bepaald woonland.

Naast de specifieke gelegenheidsfactor – er zijn in Nederland veel meer fietsen dan elders – speelt hierbij mogelijk de hoge graad van verstedelijking in combinatie met het (hogere) welvaartsniveau een rol. Voor andere vermogensdelicten is het beeld duidelijk anders. Bij inbraak (en pogingen daartoe) staat Nederland onder het gemiddelde, bij misdrijven tegen personen (diefstal met geweld, mishandeling en seksuele misdrijven) iets boven het gemiddelde, vooral vanwege het relatief hoge aantal bedreigingen en mishandelingen (zie tabel 10.1 in bijlage 4).

Van de buurlanden heeft Engeland duidelijk het hoogste niveau van door slachtoffers ondervonden criminaliteit, gevolgd door België en Denemarken, die onderling nauwelijks verschillen. Het verschil tussen Engeland en Nederland is grotendeels gelegen in de (pogingen tot) inbraak. Duitsland, Frankrijk en Luxemburg, met een duidelijk lager niveau van ondervonden criminaliteit ten opzichte van Nederland, verschillen onderling ook niet veel.

Figuur 10.1 Ondervonden misdrijven per 100 respondenten, 2004

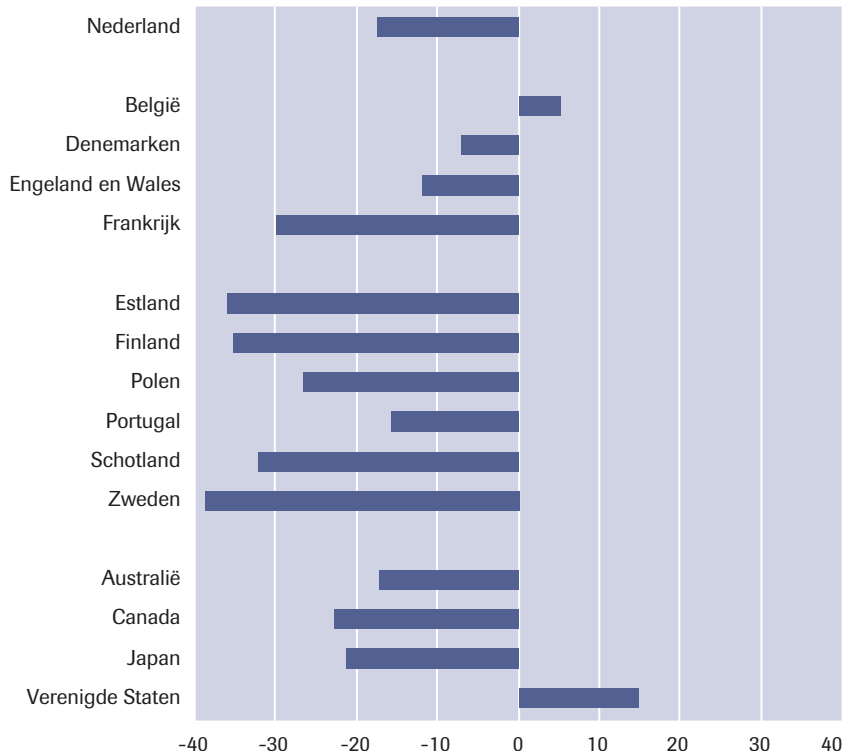
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.1 in bijlage 4.

Bron: ICVS

Ontwikkelingen in de ondervonden criminaliteit

In vrijwel alle in figuur 10.2 weergegeven landen is de ondervonden criminaliteit substantieel gedaald.³ Nederland kent een daling van 17%. De daling in Nederland wordt vrijwel uitsluitend veroorzaakt door een daling in de vermogenscriminaliteit. De geweldscriminaliteit is ongeveer gelijk gebleven. Van de buurlanden kent Frankrijk een grotere afname in de criminaliteit. De daling in de ondervonden criminaliteit lijkt een voortzetting te zijn van een trend die al eerder is ingezet. In de meeste landen waar de ICVS ook in 1995 is uitgevoerd daalde het slachtofferschap in de periode 1995-1999 ook al. België is een van de weinige landen waar de criminaliteit gestegen is.

Figuur 10.2 Procentuele verandering in ondervonden criminaliteit, 2004 vergeleken met 1999

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.1 in bijlage 4.

Bron: ICVS

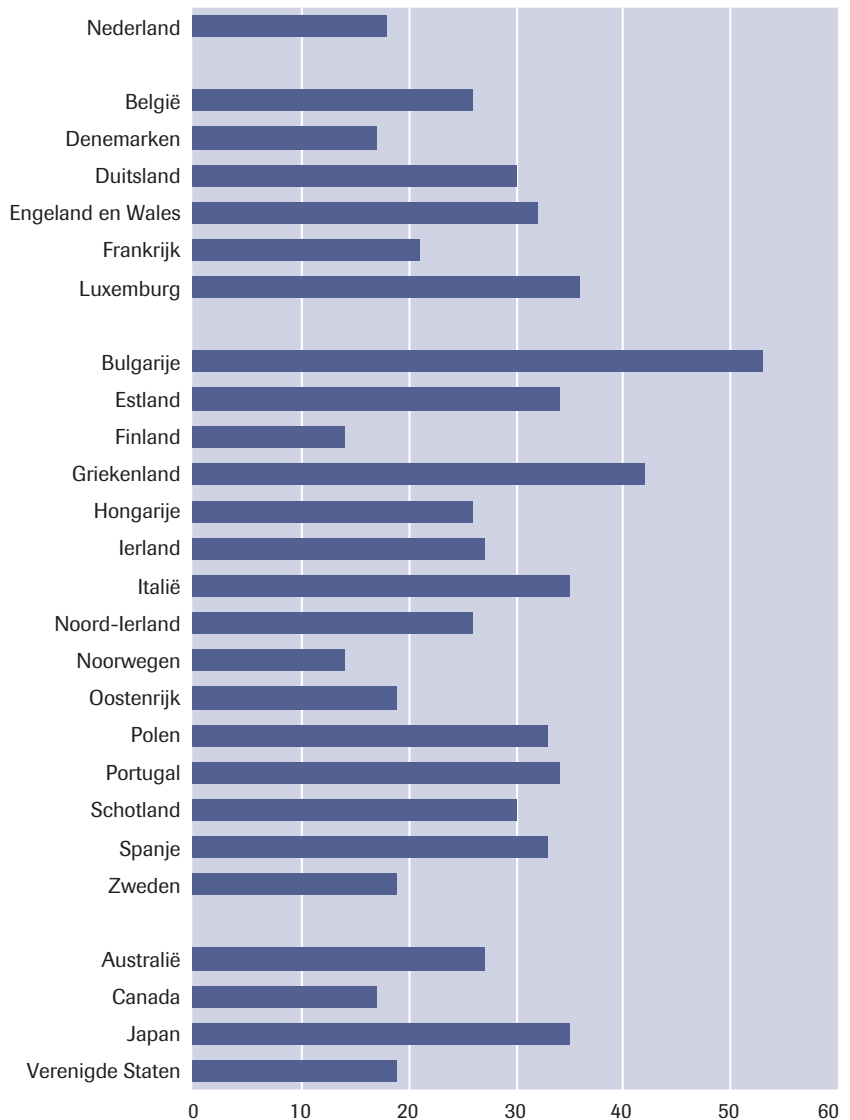
3 Aangezien het hier om slechts twee meetmomenten gaat, moeten in deze paragraaf de termen 'daling' en 'toename' niet gezien worden als trends.

Bij het kijken naar de ontwikkelingen in de tijd past nog wel een kanttekening. De resultaten van opeenvolgende enquêtes zijn niet helemaal vergelijkbaar. Dit heeft onder meer te maken met verschillen in externe ontwikkelingen, vooral de verminderde bereidheid om aan enquêtes mee te werken. Maar ook met verschillen in technische ontwikkelingen (mobiele telefonie), die bijvoorbeeld invloed hebben op de bereikbaarheid van respondenten. Deze ontwikkelingen hebben mogelijk effect op de selectiviteit van de respons. Voor de ICVS-meting van 2004 geldt daarbij nog dat er enkele methodische wijzigingen hebben plaatsgevonden die ook van invloed kunnen zijn geweest op de uitkomsten en daarmee op de vergelijkbaarheid met eerdere metingen (zie ook bijlage 3). Hoewel analyses op de gegevens (zie de analyse in hoofdstuk 1 van Van Dijk, Van Kesteren & Smit, 2007) geen directe aanleiding geven om aan de betrouwbaarheid en de vergelijkbaarheid van de ICVS 2004 te twifelen, zijn er toch sommige cijfers die moeilijk te duiden zijn. Voor Nederland is bijvoorbeeld het aantal autodiefstallen (1 per 100 respondenten in 2004) meer dan verdubbeld ten opzichte van 1999. Deze stijging wordt niet gezien in andere slachtofferenquêtes (zie hoofdstuk 3) en ook niet in de registratie van de autodiefstallen. Ook de stijging van de geweldscriminaliteit in de Verenigde Staten vindt geen bevestiging in hun nationale slachtofferenquête. Het is mogelijk dat deze verschillen te maken hebben met een andere vraagstelling, steekproeftrekking en meetperiode, of met oversampling van respondenten in grote steden. Ook moet beseft worden dat de betrouwbaarheidsintervallen, vanwege de kleine kansen op slachtofferschap en de beperkte steekproefomvang, tamelijk groot zijn.

Onveiligheidsgevoelens

In de ICVS wordt respondenten ook gevraagd 'hoe onveilig zij zich voelen in het donker en buitenshuis'. Met 18% is het percentage van de bevolking van Nederland dat zich onveilig of zeer onveilig voelt, laag vergeleken met de andere deelnemende landen. Dit geldt ook voor de Scandinavische landen. In Zuid- en Oost-Europa zijn de onveiligheidsgevoelens daarentegen beduidend hoger (zie figuur 10.3). Bij nadere analyse van de gegevens (Van Dijk et al., 2007, pp. 130-133) blijken onveiligheidsgevoelens het meest voor te komen in grotere steden. Ook voelen met name ouderen en vrouwen zich relatief vaak onveilig. Er is geen duidelijke trend over de jaren heen; bij de meeste landen waarvoor informatie over meerdere jaren beschikbaar is, lijken de onveiligheidsgevoelens redelijk constant te zijn. Opmerkelijk is overigens dat er geen verband is tussen enerzijds onveiligheidsgevoelens en anderzijds ondervonden (gewelds)criminaliteit. Wel is een duidelijk verband gevonden tussen onveiligheidsgevoelens en drugsgerelateerde problemen (in de ICVS wordt ook gevraagd of de respondent in aanraking geweest is met drugsgerelateerde problemen in de buurt, zoals het zien van drugsdealen of -gebruik).

Figuur 10.3 Percentage burgers dat zich buitenshuis en in het donker (zeer) onveilig voelt, 2004

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.1 in bijlage 4.

Bron: ICVS

10.3 Opsporing

In deze paragraaf komt de geregistreeerde criminaliteit en opsporing aan bod. Paragraaf 10.3.1 beschrijft de aard, omvang en ontwikkeling van de geregistreeerde criminaliteit, terwijl paragraaf 10.3.2 ingaat op verdachten van misdrijven. Voor deze paragraaf worden hoofdzakelijk gegevens uit het European Sourcebook gebruikt (zie bijlage 3).

10.3.1 Aard, omvang en ontwikkeling van geregistreeerde criminaliteit

In vrijwel alle landen worden veel minder misdrijven door de politie geregistreerd dan door slachtoffers ondervonden. Twee effecten spelen hierbij een belangrijke rol, die in de diverse landen verschillend kunnen uitpakken: de aangiftebereidheid van de slachtoffers en de mate waarin de politie ter kennis gekomen zaken ook daadwerkelijk registreert.

Voor Nederland vallen, in vergelijking met andere landen, het lage aantal drugsdelicten (hoewel er sprake is van een verdubbeling in 2003 ten opzichte van 2000) en het hoge aantal bij moord en doodslag op (zie tabel 10.3 in bijlage 4). Het lage aantal drugsdelicten hangt samen met het gedoogbeleid in Nederland, waarbij drugsbezit (voor eigen gebruik) niet vervolgd wordt, maar alleen de handel in verdovende middelen. Het hoge aantal bij moord en doodslag is wat minder gemakkelijk te duiden. De categorie bevat ook de pogingen, maar als we alleen naar voltooide moord en doodslag kijken, zit Nederland onder het gemiddelde (zie tabel 10.2 in bijlage 4). Een uitzondering hierop vormen de Baltische landen en de VS, waar het niveau aanzienlijk hoger ligt. Ook in de tijd gezien zijn de verschillen per land gering. Van de buurlanden heeft alleen Duitsland een wat lager moordcijfer dan Nederland. Daarentegen kent Frankrijk over het algemeen een hoger aantal moorden (zie tabel 10.2 in bijlage 4).⁴

De geregistreeerde vermogenscriminaliteit⁵ vertoont in de meeste landen een daling (zie figuur 10.4). Deze trend komt overeen met die van de slachtofferenquêtes, hoewel de periode niet precies gelijk is. Dit geldt in het bijzonder voor Nederland en de nabijgelegen landen, waarbij opvalt dat de daling in Nederland (25%) het grootst is. Bij geweldscriminaliteit⁶ (zie figuur 10.5) is de situatie geheel anders. Op een enkele uitzondering na is er sprake van een vaak forse stijging in de geregistreeerde geweldscriminaliteit. Hier wijken de bevindingen af van die in de slachtoffer-

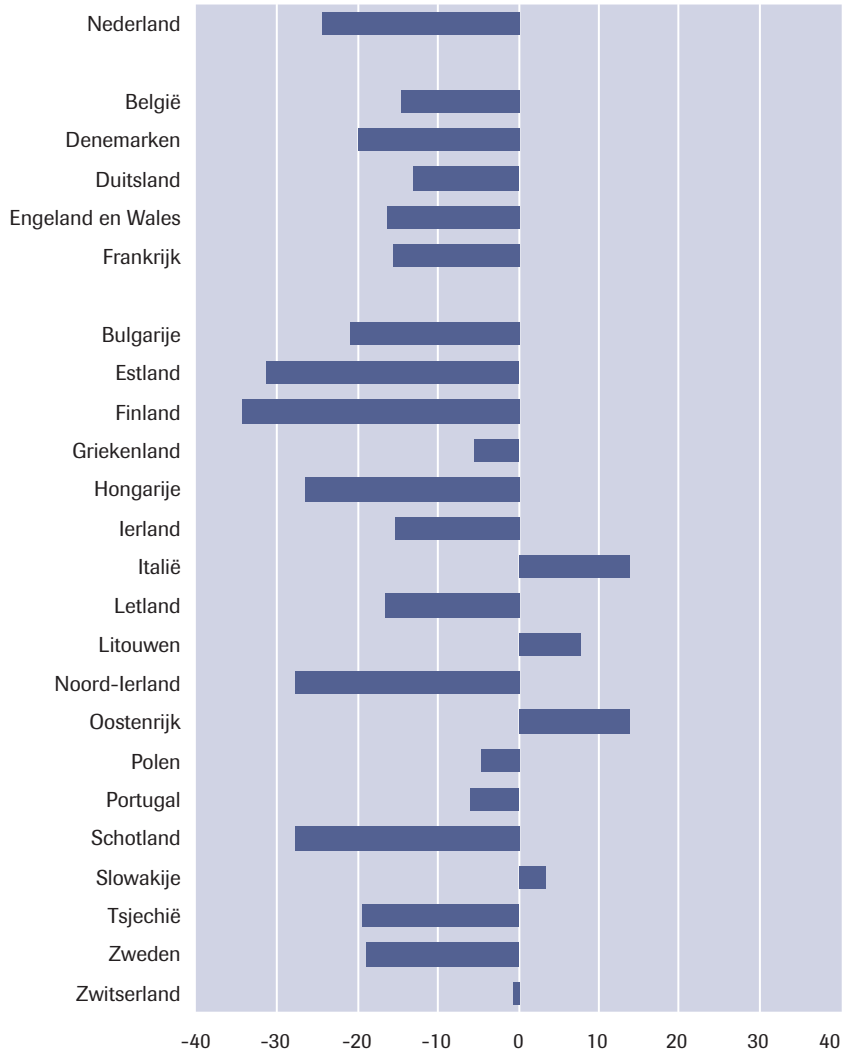
4 Het relatief hoge aantal pogingen in Nederland wordt mogelijk voor een groot deel verklaard door het vervolgingsbeleid van het Nederlandse OM. De Nederlandse officier van justitie vervolgt eerder voor poging tot moord en doodslag, waar zijn buitenlandse collega (zware) mishandeling of bedreiging ten laste legt (Duijn, Smit & Bijleveld, nog te verschijnen).

5 Voor de vermogenscriminaliteit is alleen het delict diefstal genomen, omdat dit type delict in vrijwel alle landen het vermogensdelict is dat verreweg het meeste voorkomt.

6 Voor de geweldsdelicten is de som genomen van diefstal met geweld, mishandeling, moord en doodslag en verkrachting.

enquêtes, waar gemiddeld genomen voor de geweldsmisdrijven een ongeveer even grote afname gemeten wordt als voor vermogenscriminaliteit.⁷ Bij moord en doodslag is er sinds jaren een daling in Nederland. Deze daling is in de buurlanden minder duidelijk.

Figuur 10.4 Procentuele verandering in geregisteerde diefstal, 2006 vergeleken met 2000

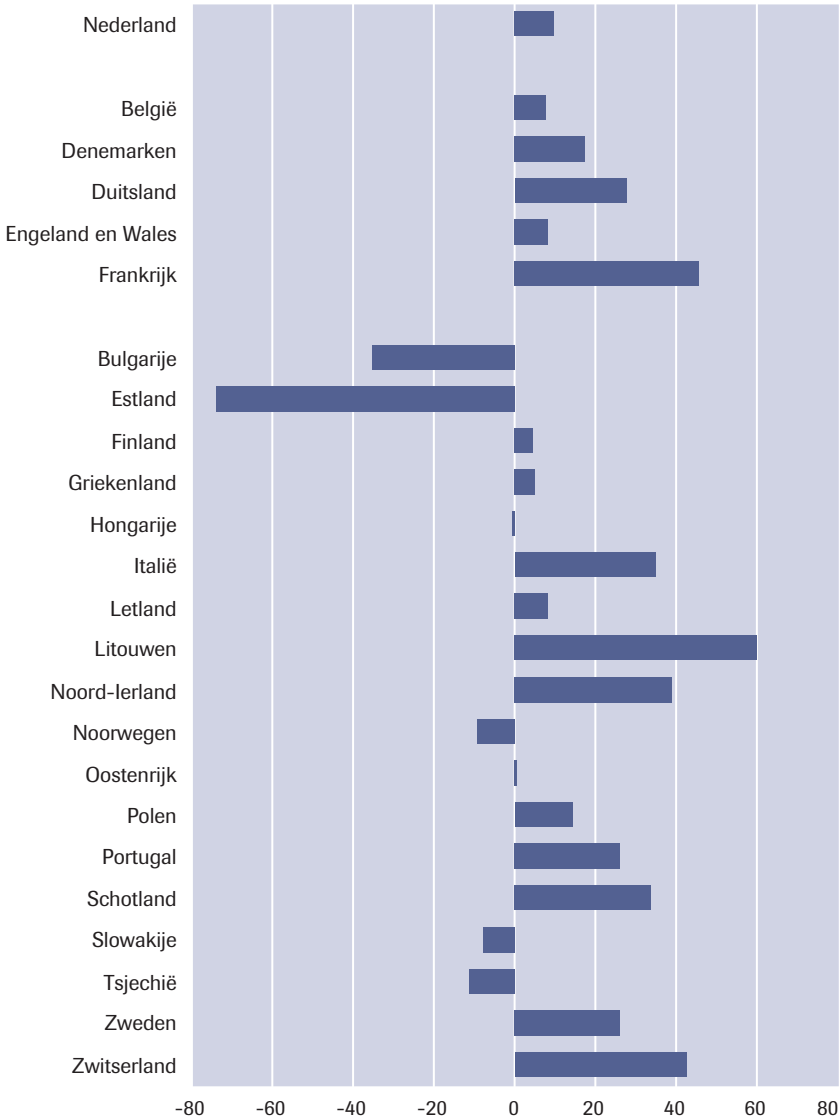

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.3 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010

7 Behalve dan voor Nederland, waar uit de ICVS blijkt dat de geweldscriminaliteit ongeveer gelijk blijft. Wel is er ook voor Nederland een verschil met de geregisteerde geweldscriminaliteit, die met ongeveer 10% stijgt.

Figuur 10.5 Procentuele verandering in geregistreeerde gewelds-criminaliteit,* 2006 vergeleken met 2000

* Onder geweldscriminaliteit wordt begrepen: diefstal met geweld, mishandeling, moord en doodslag (incl. poging) en verkrachting.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.3 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010

10.3.2 Verdachten van misdrijven

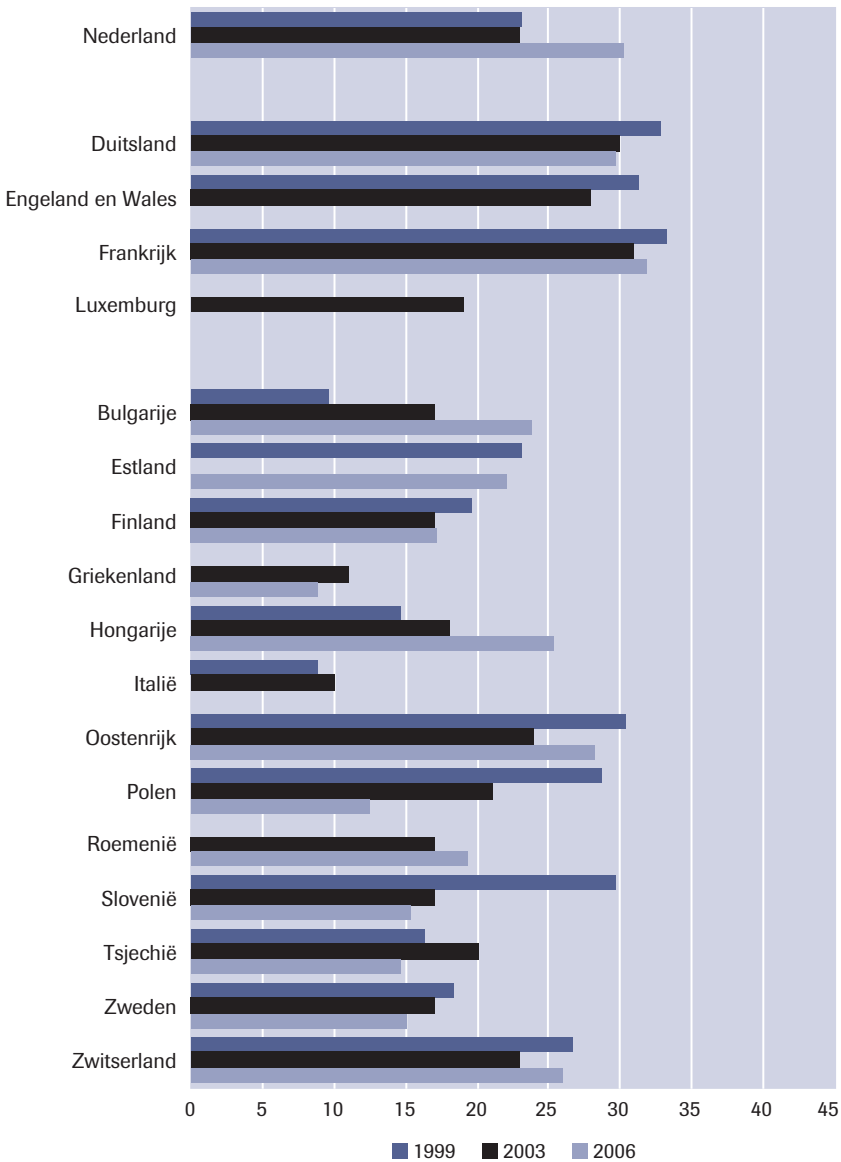
Voor een overzicht van verdachten⁸ van misdrijven is er de registratie van verdachten bij de politie. Op zich zou het aantal gevonden verdachten, gerelateerd aan het aantal geregistreerde misdrijven, een maat kunnen geven voor het ophelderingspercentage in een land. Echter, vele externe factoren beïnvloeden dit ophelderingspercentage (Smit et al., 2003), waarmee het twijfelachtig is of het zinvol is dit te gebruiken voor internationale vergelijkingen. Wel is het zinvol te kijken naar het aandeel van specifieke groepen verdachten, zoals bijvoorbeeld minderjarige en vrouwelijke verdachten.

Het aandeel van minderjarige verdachten in Nederland is met 20% (2006) relatief hoog. Dit geldt voor alle delicttypen, met uitzondering van drugsdelicten, waar het aandeel minderjarige verdachten met 4% duidelijk onder het gemiddelde ligt. De verschillen met de buurlanden zijn daarentegen minder groot. Zo kent Frankrijk voor de delicten diefstal, diefstal met geweld, drugsdelicten en verkrachting een wat hoger percentage minderjarige verdachten (zie tabel 10.4 in bijlage 4). Bij diefstal vermindert in iets meer dan de helft van de getoonde landen het aandeel minderjarige verdachten; Nederland, met een sterke stijging in 2006 ten opzichte van 2003, vormt hierop een uitzondering. Bij diefstal met geweld is er bij iets meer landen juist sprake van een groter aandeel van minderjarige verdachten. Dit geldt ook voor Nederland (zie figuur 10.6 en figuur 10.7).

Ook bij vrouwelijke verdachten is het beeld divers en afhankelijk van de delictsoort. Het aandeel vrouwelijke verdachten in Nederland is met 14% gemiddeld, maar vergeleken met de buurlanden laag. Vrouwelijke verdachten worden relatief vaak gevonden bij diefstal (winkeldiefstal) en bij drugsdelicten, dit geldt ook voor Nederland. Het aandeel vrouwelijke verdachten bij verkrachting is in Nederland hoog vergeleken met andere landen. Mogelijk komt dit door een andere (interpretatie van) wetgeving voor dit delict.⁹ Het aandeel vrouwelijke verdachten lijkt in Nederland en nabijgelegen landen iets toe te nemen, in het bijzonder bij diefstal en mishandeling (zie tabel 10.5 in bijlage 4 en figuur 10.8). Bij diefstal is het aantal vrouwelijke verdachten vooral in de West-Europese landen hoog. Bij drugsdelicten is de verdeling minder duidelijk (zie figuur 10.8).

8 De definitie van 'verdachte' verschilt van land tot land. Meestal is er bij de politieregistratie nog alleen sprake van 'verdachte'. Voor Nederland gaat het hier om 'gehoorde verdachte' (zie ook hoofdstuk 4).

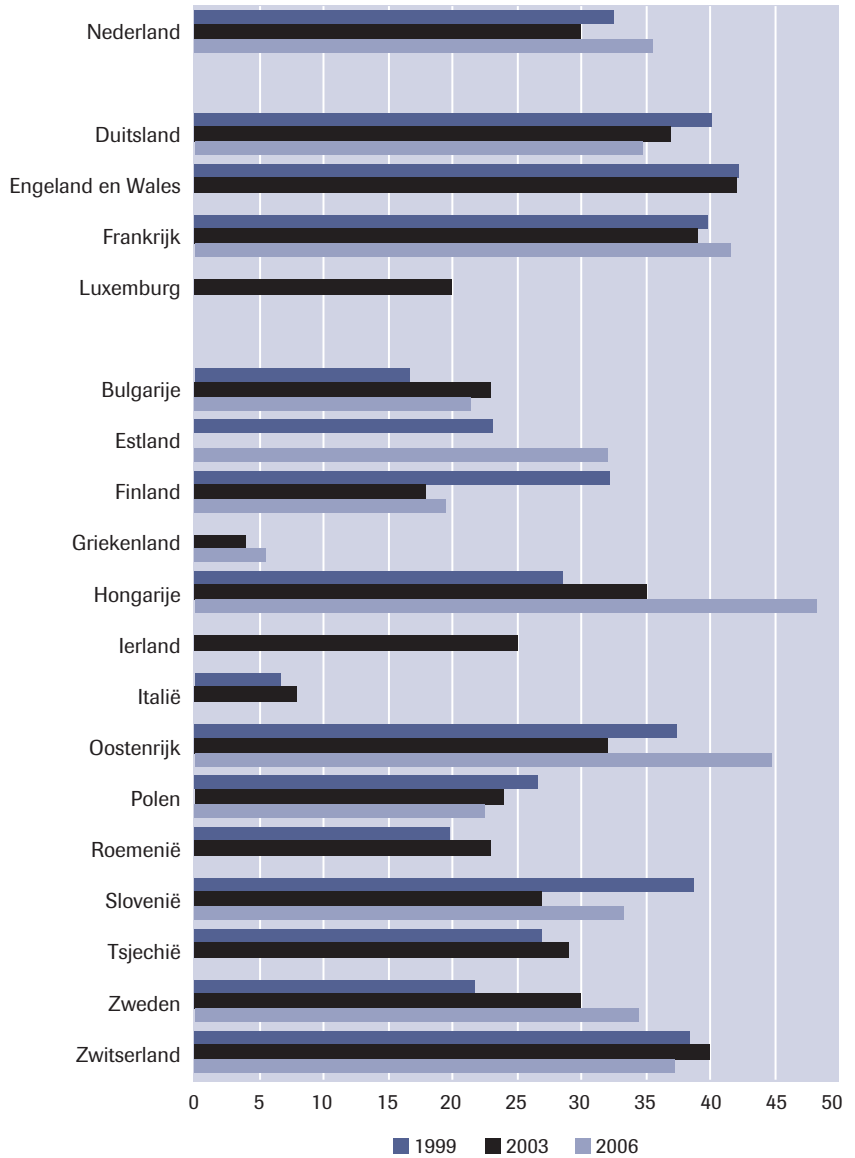
9 Denk bijvoorbeeld aan het tongzoenarrest, waarbij het tegen de zin van de vrouw geven van een tongzoen ook als verkrachting wordt aangemerkt.

Figuur 10.6 Percentage minderjarige verdachten van diefstal

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.4 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010

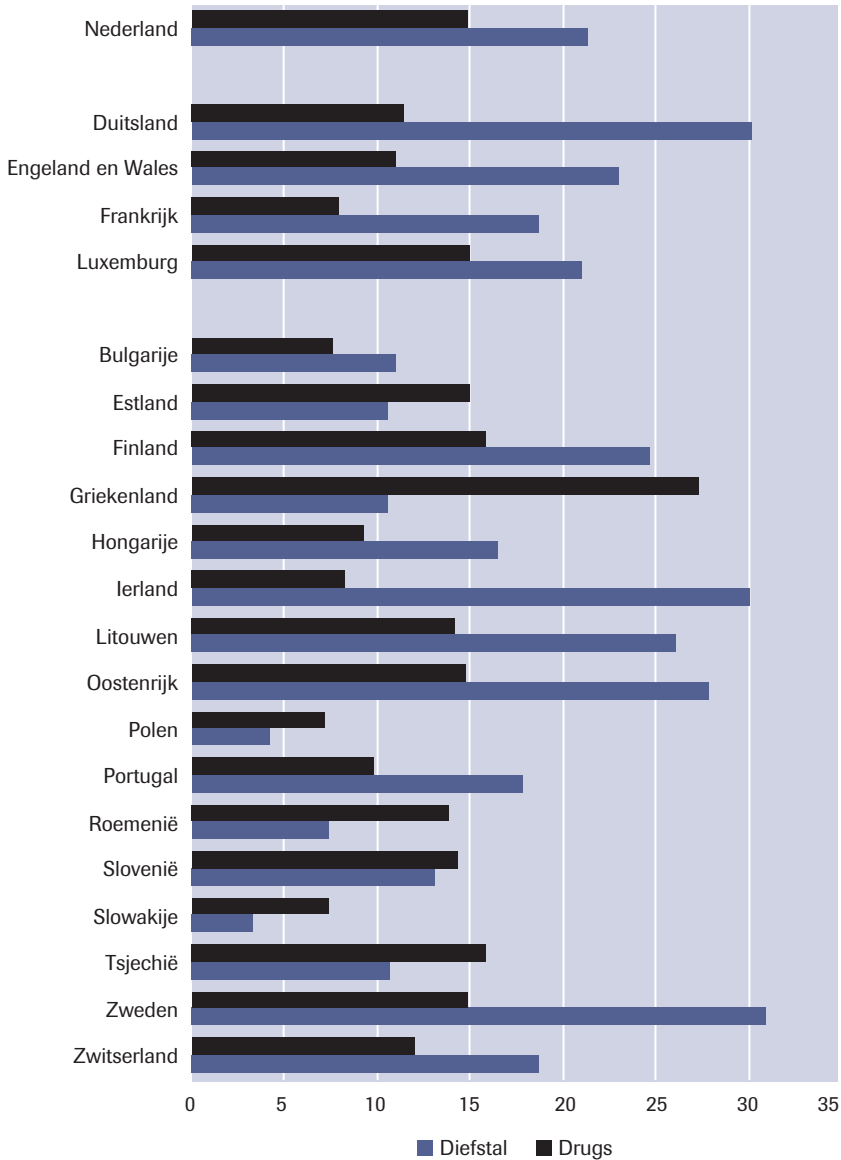
Figuur 10.7 Percentage minderjarige verdachten van diefstal met geweld

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.4 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010

Figuur 10.8 Percentage vrouwelijke verdachten van diefstal en drugsdelicten, 2006

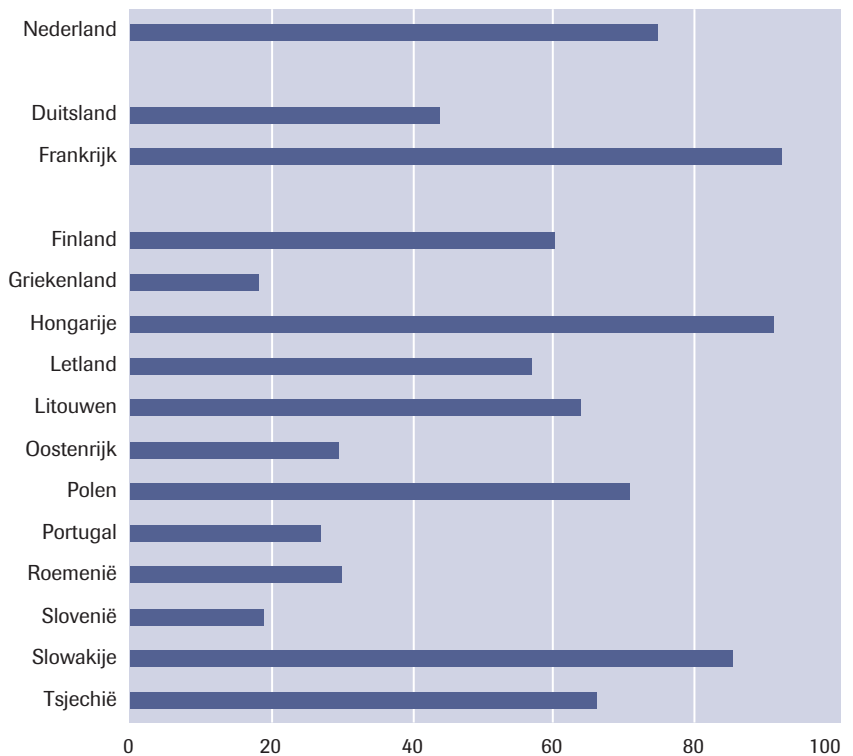
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.5 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010

10.4 Vervolgning en berechting

Zoals eerder in dit hoofdstuk is aangestipt, is de manier waarop het vervolgingstraject is georganiseerd per land zeer verschillend. In sommige landen heeft de politie de bevoegdheid zaken zelfstandig af te handelen. In Nederland zijn dit bijvoorbeeld de Halt-zaken: een voorwaardelijke sepotbevoegdheid voor jongeren van 12-17 jaar onder verantwoordelijkheid van het OM (zie hoofdstuk 2).

Figuur 10.9 Percentage verdachten dat een straf of maatregel opgelegd heeft gekregen door OM of rechter, 2006*

* Van slechts een beperkt aantal landen zijn alle gegevens (verdachten, opgelegde straffen) beschikbaar.

Voor de corresponderende cijfers zie o.a. tabel 10.6 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010, bewerking WODC

Maar ook de wijze waarop de vervolgingsautoriteiten zelfstandig zaken kunnen afdoen verschilt van land tot land. Het is daarom lastig om vergelijkingen tussen landen te maken over de verschillende aspecten van

het vervolgingstraject (verschillende soorten van sepo's, transacties enzovoort). Wel enig houvast biedt een confrontatie van de door de politie gehoorde verdachten (als maat voor 'vervolgingsrijpe' zaken) en de personen die ofwel door het OM, ofwel door de rechter een sanctie opgelegd hebben gekregen (als maat voor succesvol vervolgte zaken). In Nederland krijgt 75% van de verdachten een transactie/taakstraf van het OM of een straf van de rechter. Dit is hoog in vergelijking met de meeste andere landen. Zo ligt dit percentage in Duitsland met 44 een stuk lager¹⁰ (zie figuur 10.9).

Vergeleken met de buurlanden en dan vooral Denemarken en Engeland worden er in Nederland (met 762 per 100.000 inwoners, waar in Engeland en Denemarken dit cijfer 4 tot 5 keer zo hoog is) minder verdachten door de rechter veroordeeld¹¹ (zie tabel 10.6 in bijlage 4). Dit wordt mede veroorzaakt door het hoge aantal OM-transacties in Nederland. Opvallend is dat van de veroordeelde verdachten er relatief veel (ongeveer een vijfde, namelijk 150 per 100.000 inwoners) voor diefstal veroordeeld worden. Het verschil met de buurlanden is voor dit delict dan ook minder groot dan bij het totaal aantal veroordeelde verdachten.

Na een veroordeling zijn er verschillende soorten straffen mogelijk, zoals vrijheidsstraffen, geldboetes, taakstraffen enzovoort. Bij combinaties van straffen hebben de meeste landen een keuze gemaakt welke straf in deze statistiek vermeld wordt (in de meeste landen is dit de zwaarste straf), waardoor de percentages optellen tot 100 (zie tabel 10.7 in bijlage 4). Maar bijvoorbeeld België heeft hier alle straffen vermeld, in het bijzonder de kennelijk veelvoorkomende combinatie van een boete en een andere onvoorwaardelijke straf (waardoor de totaalpercentages hoger kunnen uitvallen dan 100). In Griekenland is vaak de formeel opgelegde straf een voorwaardelijke, dit is echter een impliciete combinatie: meestal wordt deze omgezet in een boete.

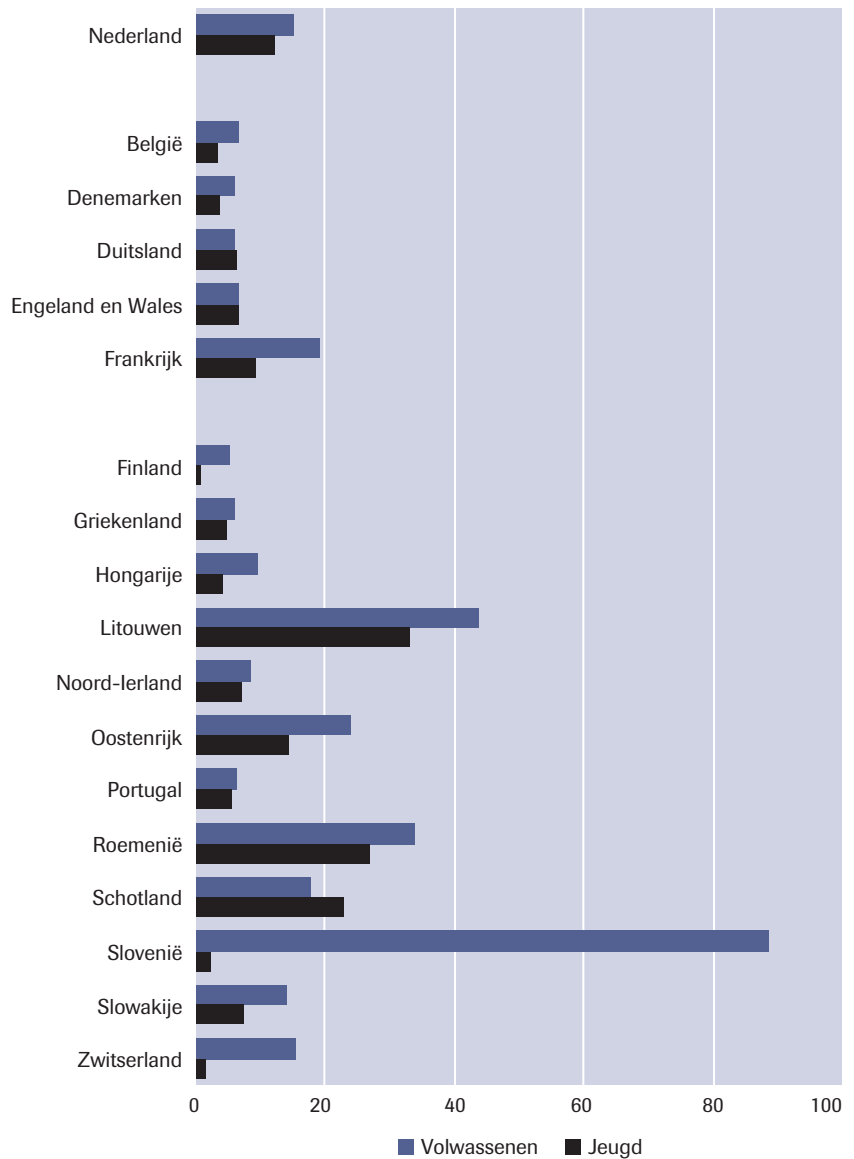
Vergeleken met de buurlanden kent Nederland met 15% van het aantal opgelegde straffen bij volwassenen een hoog percentage gevangenisstraffen (alleen in Frankrijk is dit percentage hoger, namelijk 19%), een laag percentage boetes (31%) en meer overige onvoorwaardelijke straffen (zoals taakstraffen). Overigens is het percentage opgelegde gevangenisstraffen bij volwassenen in Oost-Europa (bijvoorbeeld Slovenië) in het algemeen beduidend hoger dan in West-Europese landen. Het lage percentage boetes wordt mogelijk ook veroorzaakt door het hoge aantal OM-transacties in Nederland. Het hoge aandeel van gevangenisstraffen in Nederland is vooral bij de jeugd opvallend. Het aandeel gevangenisstraffen bij de

10 Dit lager percentage is mogelijk een gevolg van het feit dat in Duitsland (vrijwel) alle verdachten aan het OM aangeleverd worden.

11 Het gaat hier om de door een rechter veroordeelde verdachten. De straffen en maatregelen van het OM zijn hier dus niet meegenomen. In bijna geen enkel land is het mogelijk om voor de OM-beslissingen een uitsplitsing naar delict te maken.

jeugd is met 12% in ieder geval hoger dan bij de buurlanden (zie tabel 10.7 in bijlage 4 en figuur 10.10).

Figuur 10.10 Percentage veroordeelden dat een vrijheidsstraf opgelegd heeft gekregen, naar volwassenen en jeugd, 2006

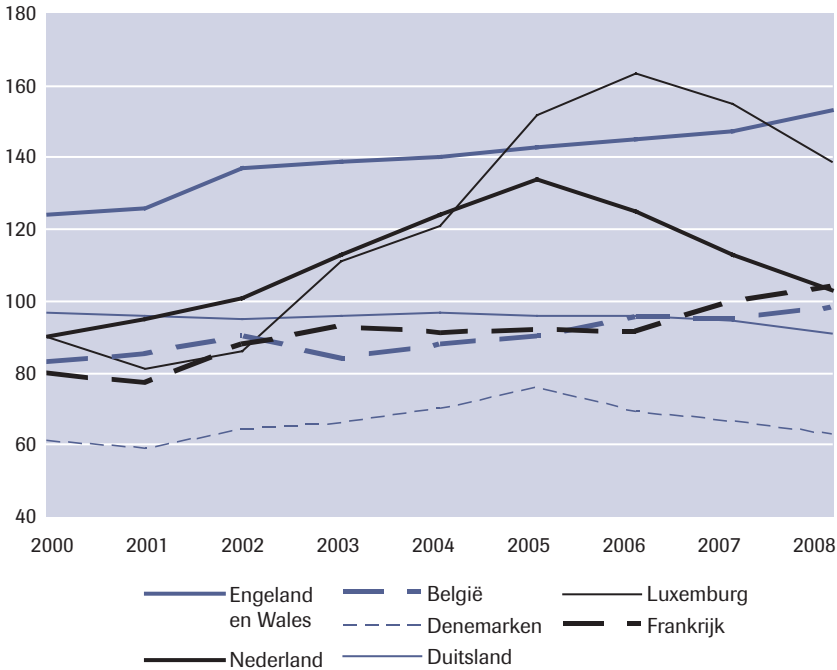
Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.7 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010

10.5 Tenuitvoerlegging

Opvallend is de grote toename van het aantal gevangenen in Nederland vanaf eind jaren negentig. Van de buurlanden kent alleen Luxemburg een dergelijke (zelfs een wat grotere) toename. Wel ligt het niveau van het aantal gevangenen in Oost-Europese landen, maar ook en vooral in de Verenigde Staten, nog veel hoger dan in Nederland (zie figuur 10.11 en tabel 10.8 in bijlage 4). Inmiddels is sinds 2005 het aantal gevangenen in Nederland weer sterk aan het dalen. Dit is opvallend, aangezien ook deze daling van de laatste paar jaar niet bij de buurlanden (weer met Luxemburg als uitzondering) wordt waargenomen.

Figuur 10.11 Aantal gevangenen per 100.000 inwoners

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 10.8 in bijlage 4.

Bron: WODC, Home Office, Council of Europe Space Statistics 2010

Het 'strafklimaat' in een land – onder de veronderstelling dat een gevangenisstraf beschouwd kan worden als de zwaarste straf – is afhankelijk van de kans dat een gevangenisstraf opgelegd wordt en de lengte van de daadwerkelijk uitgevoerde gevangenisstraf. De laatste kan echter niet direct gemeten worden, over het algemeen is alleen de opgelegde straf bekend. Maar een goede benadering van het strafklimaat kan gevonden worden door het aantal gevangenen op een bepaald moment te delen door het aantal veroordeelden.¹²

Opvallend is de duidelijke stijging van Nederland en de hoge positie ten opzichte van de buurlanden. Alleen in Duitsland is ook een stijging waar te nemen. Het niveau in de Scandinavische landen is lager, wat kan duiden op een milder strafklimaat. In Oost- en Zuid-Europa is het niveau vaak een stuk hoger, alhoewel er in een aantal van die landen sprake is van een daling tussen 2000 en 2006 (zie figuur 10.12). Het lijkt er in ieder geval op dat Nederland een streng strafklimaat kent in vergelijking met andere West- en Noord-Europese landen.

12 Het aantal gevangenen op een bepaald meetmoment (G), zoals gepresenteerd in tabel 10.8 in bijlage 4, wordt bepaald door twee factoren: het aantal gevangenisstraffen (S) en de feitelijke lengte van de uitgevoerde straf (L). Oftewel: G is evenredig aan het product van S en L. Dus:

$$(1) \quad G \approx S * L$$

De eerste factor, het aantal gevangenisstraffen, is zelf weer afhankelijk van twee grootheden, namelijk het aantal veroordeelde daders (D) (zie tabel 9.6 in bijlage 4) en het percentage gevangenisstraffen binnen de veroordelingen (P). Dus:

$$(2) \quad S = P * D$$

En uit (1) en (2) volgt:

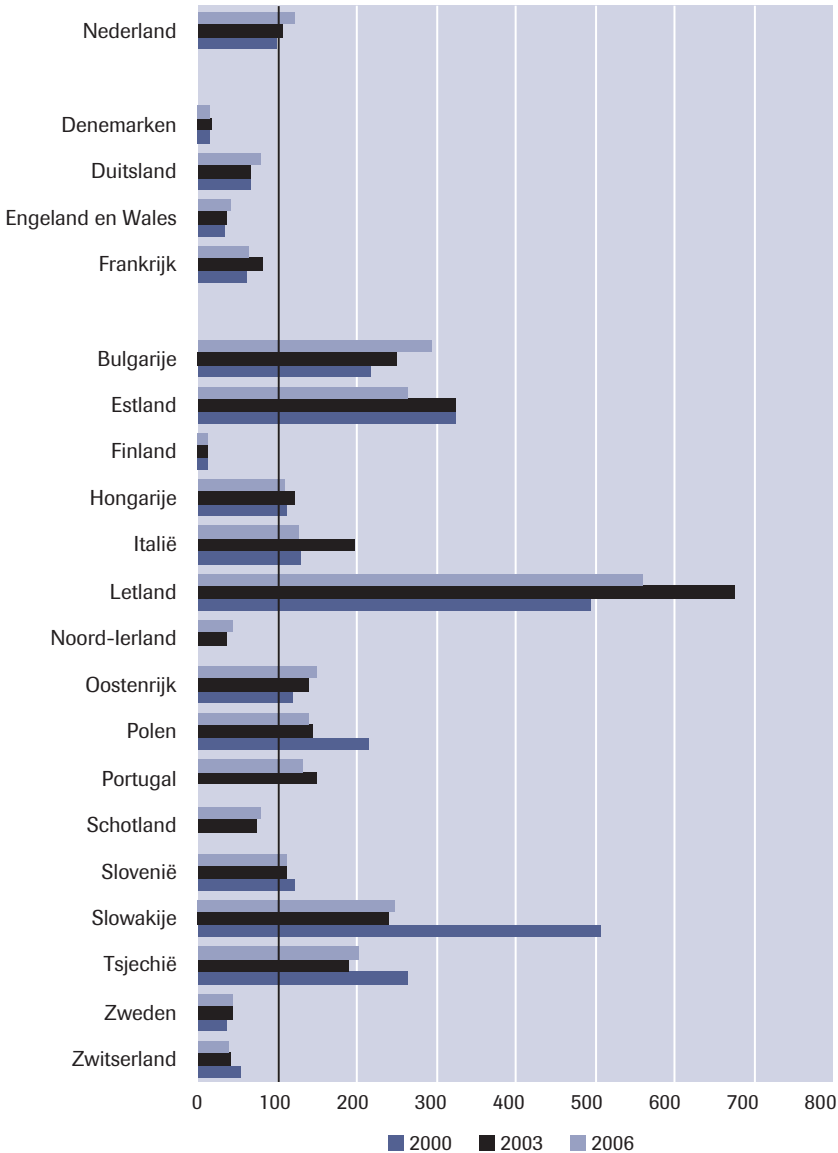
$$(3) \quad G \approx P * D * L$$

Als we nu het aantal gevangenen delen door het aantal veroordeelden, zal de uitkomst de combinatie van het percentage gevangenisstraffen van de veroordelingen en de lengte van de uitgevoerde straf weergeven. Direct uit (3) volgt immers:

$$(4) \quad G / D \approx P * L$$

Dit kan een indicatie zijn van het strafklimaat in een land. Gesimplificeerd voorgesteld: een hoge uitkomst is een teken van veel en/of lange gevangenisstraffen. Helemaal zuiver is het niet. Zo zijn voorlopig gehechten die uiteindelijk geen (onvoorwaardelijke) gevangenisstraf krijgen ook meegeteld. En ook externe factoren zoals zaaksaanbod kunnen van invloed zijn: bij relatief veel geweldsdelicten zullen gemiddeld zwaardere straffen gegeven worden.

Figuur 10.12 Aantal gevangenen per veroordeelde (index: Nederland 2000 =100)

Voor de corresponderende cijfers zie tabellen 10.6 en 10.8 in bijlage 4.

Bron: European Sourcebook 2010